

סיכום סיור לימודי באנגליה בנושא כלכלה וקיימות מקומית

02-08/3/08

בתחילת מרץ ארגן מרכז השל, סיור לימודי לאנגליה, במימון קרן יד הנדיב וכחלק מפעילות המרכז לקיימות מקומית.
 המרכז מהווה כתובת מרכזית לנושא הקיימות המקומית בישראל ופועל להרחבת הידע והכלים הקיימים ברשויות המקומיות ובציבור.
 יצירת חזון, תוכניות פעולה ויוזמות לפיתוח סביבתי חברתי וכלכלי באמצעות דיאלוג מתמשך בין הציבור לבין הממשל, הן הצירים המרכזיים לפעילות המרכז לקיימות מקומית. כיווני עשייה אלו משותפים לארגונים רבים בעולם הפועלים לקידום קיימות מקומית, מרכז השל פועל באופן שוטף לפיתוח קשרי עבודה ושותפויות מתמשכות עם ארגונים אלו ללימוד והשראה. תחום הקיימות המקומית מתפתח בקצב מהיר בעולם ותהליכי הלימוד ההדדי חשובים מאד. הלמידה ההדדית מאפשרת סינרגיה בעשייה עקב היכולת ללמוד מההצלחות של ארגונים אחרי בעולם מחד, וכיצד להימנע מכישלונות, מאידך.
 הסיור הלימודי אורגן בשיתוף עם ארגון ה-nef האנגלי, הפועל לקידום קיימות מקומית דרך חיזוק הכלכלה המקומית ויצירת הון כלכלי על ידי פיתוח ההון החברתי והסביבתי.
 הסיור נועד להכיר לקבוצה מובילה, כלים, פרקטיקות מוצלחות לפיתוח כלכלה מקומית כבסיס לקידום הנושא בישראל.

תוכן:

- [על הארגון המארח: The new economic foundation](#)
- [תוכנית הסיור](#)
- [משתתפות](#)
- [דוגמאות מוצלחות](#)
- [כלים ופעילויות](#)
- [ארגונים שפגשנו](#)
- [הצעות להמשך הדרך](#)

¹ המרכז לקיימות מקומית הוקם בשנת 2006 בשיתוף המשרד להגנת הסביבה, בי"ס פורטר ללימודי הסביבה באוניברסיטת ת"א, והמרכז הבינ"ל לקיימות מקומית – ICLEI.

על הארגון המארח: *The new economic foundation*
www.neweconomics.org

nef – בדומה למרכז השל, הוא ארגון חשיבה ועשייה, (think and do tank), הפועל לקידום נושא הקיימות בבריטניה הן מהפן החברתי והן מהפן הסביבתי. הארגון שם דגש על פיתוח כלים כלכליים לטיפול בבעיות סביבה וחברה ועובד בשיתוף פעולה הן עם ארגונים והן עם משרדי ממשל רבים.

nef פועלים לשיפור איכות החיים על ידי קידום פתרונות חדשניים המאתגרים את החשיבה הקיימת בהקשר לסוגיות כלכליות, סביבתיות וחברתיות. הארגון פועל באמצעות קידום שותפויות כשבראש סולם העדיפויות אנשים וכדור הארץ.

nef – הוקם ב – 1986 על ידי מנהיגי ה - The Other Economic Summit (TOES) שהצליחו להעלות נושאים כמו החוב הבינלאומי, לסדר היום של פסגות ה - G 8 וה - G 7.

תוכנית הסיור

תאריך	מקום	נושא
3.3.2008	דרום מערב אנגליה – אזור אקסטר:	
4.3.2008	פרויקט התחדשות סנייטון, Sneinton שכונה של נוטינגהם	פרויקט Local Alchemy - בניית שותפות מקומית להתחדשות עירונית
5.3.2008	nef לונדון	בוקר – סדנת הכרות עם המסגרת של: sustainable neighborhood nef אחה"צ – המשך הכרות עם כלים של nef
6.3.2008	Temple Hall - לונדון	אירוע לימוד ארגונים
7.3.2008	לונדון	Hub Green Alliance
8.3.2008	לונדון	יום עיון מרכז שומכר

משתתפות

- דר' ליה אטינגר, רכזת אקדמית של **מרכז השל**
- בדריה בירומי, מתכננת, מנכ"ל – **לינק לאיכות הסביבה בגליל**
- רונית הד, מנהלת תחום צדק חברתי וכלכלי, **שתי"ל**
- נגה לבציון-נדן, מתכננת וכלכלנית סביבתית, יועצת ומנחה
- נסרין מזאווי, מאמנת קיימות מקומית במגזר הערבי
- גליה פייט, **הקליניקה לצדק וכלכלה, בונברסיטת תל אביב**
- אורלי רונן, סמנכ"ל **מרכז השל ומנהלת המרכז לקיימות מקומית**

דוגמאות מוצלחות

Totnes Pound – Transition Towns

<http://totnes.transitionnetwork.org>

Totnes היא עיירה בדרום אנגליה, בת 8500 תושבים, שמזה מספר שנים מקדמת קיימות מקומית בעיקר באמצעות פעילות התושבים. העיירה היא גם מקום משכנו של מכללת שומכר <http://www.schumachercollege.org.uk> אחד המרכזים המובילים בעולם לחשיבה והכשרה בתחומי הקיימות.

שני הערוצים המרכזיים לפעילות בעיירה הם המטבע המקומי והמסגרת ל"ערי מעבר" ל – 0 אנרגיה פחמנית - Transition Towns.

מטבע ה – Totnes הושק במרץ 2007, ערכו גדול ב – 5% מערך הפאונד הבריטי וכך נוצר תמריץ לתושבים להשתמש במטבע המקומי אך אינו מהווה נטל על הסוחרים. בצידו האחד מופיעה רשימת העסקים המקומיים שהסכימו לסחור בו, עסקים אלו גם מציבים שילוט שאומר שהם מסכימים לקבל את המטבע המקומי ומזכירים ללקוחות לבקש עודף במטבע זה. עסקים אלו גם משלמים לעובדיהם חלק מהשכר במטבע המקומי. בשנה שעברה מאז השקתו של המטבע הוא התקבל בהצלחה ומראה צמיחה בהיקף הפעילות.

Transition Town Totnes הוא מהלך עירוני לבניית תוכנית פעולה לצמצום השימוש בדלקים פוסיליים ולמעבר לעיר נטולת פחמן. המהלך כולל בניית תוכנית אסטרטגית ותוכנית פעולה, כיום פועלות בעיר 10 קבוצות עבודה שמקדמות כעשרים פרויקטים שונים המתמקדים בתחומים שונים כמו: מזון, פסולת ואנרגיה ופועלים מול סקטורים שונים: עסקים, תושבים, מבני ציבור, כדי ליצור מודלים יישומיים למעבר לאנרגיה ירוקה.

Local Alchemy project area in Sneinton

<http://www.sneinton.org/home.htm>

מסגרת הפעילות האסטרטגית של ה-nef ברשויות מקומיות נקראת **Local Alchemy** אלכימיה מקומית. המהלך כולל בניית פורום עירוני בו שותפים עסקים, תושבים ונציגי העירייה ויחד הם מייצרים יוזמות ופרוייקטים לקידום הקיימות והכלכלה המקומיים. ביקרנו בקהילת סטנטון כמקרה מבחן של פרוייקט ה – LA. בו הוצגו לנו הפרוייקטים השונים; בתחילה הוצגו פרוייקטים של העצמה כלכלית של כוחות מקומיים: פורום עסקים של קהילת סטנטון, חנות פרחים קטנה שקיבלה תמיכה של הפרוייקט, מסעדה קטנה, וכן פרוייקטים קהילתיים כגון שיקום תחנת רוח. - The Green's mill, The heritage Trail, עיצוב של כיכר מרכזית ויצירת מקום תירות מקומית, Hermitage Square, פרויקט של גינה קהילתית המאורגנת על ידי שוטר קהילתי Lee's Hill Community Garden, והתארגנות עכשווית לשימור מבנה ברכה ויקטוריאנית. היום בסטנטו הדגים עד כמה רב גוני יכול הפורייקט של LA להיות, מעבודה קהילתית לפיתוח עסקי של עסקים וזמים קטנים.

Ecos Homes (Ltd) - Langport

<http://www.ecoshomes.co.uk/aboutus.html>

חברה לפרוייקטים מקיימים בדרום מערב אנגליה. החברה נוסדה על ידי קרן Ecos במטרה ליצור סוג חדש של יזמות בתחום הבנייה והקבלנות. החברה נותנת משקל זהה לשיקום

סביבתיים וחברתיים כמו לשיקולים כלכליים וצרכי השוק. Ecos Homes הוא מיזם חברתי שמעביר את הרווחים חזרה לקרן למטרות פילנתרופיות. מיזם הדגל של החברה הוא פרויקט Great Bow Yard, פרויקט דירות של 12 בתים ומתחם תרבות ועסקים. המיתחם והבתים בנויים מחומרים מקומיים ולפי עקרונות של שימור משאבים וסחר הוגן. במיתחם גינה אורגנית קהילתית, מרכז טיפול בפסולת הכולל הפרדה, קומפוסט ומיחזור. החברה פועלת לאורך כל פס הייצור לבניית מאגר של עסקים מקיימים המספקים חומרים ושירותים בהתאם לעקרונות הקיימות.

BedZED

<http://www.peabody.org.uk/pages/GetPage.aspx?id=179>

Beddington Zero Energy Development הוא פרויקט של ארגון BioRegional, ארגון שלקח על עצמו להוכיח כי ניתן לחיות עם טביעת רגל אקולוגית של 'כדור ארץ אחד', גם בסטנדרט חיים מערבי וללא תוספת עלות בבנייה מעל זו של בנייה 'קונבנציונלית' (כמובן שבמהלך חי המבנה יש חיסכון רב בעלויות השימוש באנרגיה, מים, ומשאבים אחרים). BedZED הוא הפרויקט הראשון שלהם שהיה אמור להגיע למצב של אפס צריכת אנרגיה חיצונית. הפרויקט הסתיים לפני כשלוש שנים וכעת מתוכננים פרויקטים דומים בארה"ב, סין, פורטוגל ועוד.

BedZED הוא מתחם לשימוש מעורב: משרדים ומגורים. התכנון הוא לשימוש מכסימלי באור השמש – חלק מהגג במשרדים מאפשר כניסת אור טבעי, והמבנים מתוכננים כך שיאפשרו תאורה טבעית לתוך דירות המגורים בכל השנה. היות והבעיה המרכזית באנגליה היא החימום בחורף, המבנים עצמם אטומים לחלוטין ומבודדים (עובי הקירות כחצי מטר!). כדי לאורר מותקנות על הגגות ארובות מסוגנות המחליפות את האוויר בחדרים דרך פתחי אוורור מיוחדים בקירות.

לדירות יש מרפסת 'חממה' סגורה המאפשרת חימום בחורף. חימום נוסף מתקבל מדוד המים החמים הנמצא במרכז הדירה בארונות אטומה – כשרוצים לחמם פותחים את דלתות הארונות לשחרור החום בחלל הדירה. היות והדירות אטומות אין צורך בחימום נוסף. חלק מהחלונות והגג מרוצפים בתאים פוטוולטאים להפקת חשמל. חשמל נוסף מופק ממערכת חשמל-כוח (combined heat-power) מרכזית השורפת גזם עץ וגם מפיקה ממנו חום לחימום המים בכל השכונה. כיום יש בעיה להפעיל את הטורבינה היות והיא מוגדרת כציוד תעשייתי ואי אפשר להפעיל אותה בשכונת מגורים. בקרוב תגיע טורבינה שניתן להפעיל בשכונת מגורים והמערכת תופעל. יש לציין ששימוש בגזם נחשב 'אפס פליטות' גזי חממה, למרות שכן נפלטים גזי חממה בשריפה – וזאת בגלל שבכל מקרה גוזמים את הגזם, ולכן בכל מקרה הוא היה נשרף/נרקב ופולט את הגזים הללו.

לדירות המגורים יש גינות קטנות – לאלו שבקומות הגבוהות הגינה ממוקמת על גג הקומה שמתחתיהם, לחלק מהדירות הגינה נמצאת על הבניין ממול מעל אזור המשרדים ומגיעים אליה בעזרת גשרון קטן. לדירות העליונות יש מרבדי טחב על הגג לבידוד. המים האפורים ממוחזרים לשימוש באסלות ולהשקיה, יש מערכות להפרדת פסולת מובנות בדירות, והדירה מגיעה מאובזרת במתקנים חסכניים בחשמל.

לתחבורה יש מועדון שיתוף רכב – זו חברה מסחרית המספקת מכוניות בשיתוף במספר מקומות באנגליה. יש לבקש את הרכב מראש דרך האינטרנט, ואז ניתן להשתמש בו לנסיעות בתשלום ע"פ קילומטרז' וזמן. למי שיש מכונית חשמלית יכול להטעין אותה בחנייה בחשמל מהתאים הפוטוולטאים. לבעלי אופניים יש מיכלי אכסון מפלסטיק בחנייה...

בפרויקט עוד אלמנטים רבים המעידים על מחשבה רבה, ירידה לפרטים, והבנה של המורכבות של האקולוגיה והחברה בשכונה.

The Hub

www.the-hub.net

משרד שהוא מרחב פתוח (וירוק) עבור יזמים חברתיים, המשמש כמשרד (בהשכרה לפי שעות/ימים) וכמקום מפגש לא/נשים שעוסקים בפרויקט חברתי שנמצא בשלב ראשוני או בקנה מידה מאד קטן, ואין להם משרד משלהם. המרחב מציע:

- שימוש בשירותי משרד (שולחן, פקס, הדפסה) – תשלום על בסיס שעות (החל ב-5 שעות בחודש ועד מנוי לשימוש ללא הגבלה)
- חדר ישיבות
- ספרייה, מטבחון
- תיבת דואר לכל משתמש
- לוח מודעות ופוסטרים של Wants and Offers
- שירותים שבהם יש לוח מודעות מרשים במיוחד! (הזדמנות לאנשים להודיע על אירועים, לשאול לרעיונות ועוד)
- פתוח 09:00-18:00 אבל אפשר להישאר עד כל שעה
- מעודדים שיתופי פעולה וקיום אירועים משותפים

כלים ופעילויות

Local Alchemy סגרת לפיתוח קיימות מקומית

תוכנית גמישה המאפשרת לתושבים, עסקים, NGOs ואנשים מהמגזר הציבורי לפעול ביחד לעצור תהליכים של התדרדרות כלכלית ו"להמציא מחדש" את הכלכלה המקומית. התוכנית מבוססת על מערך כלים ופעילויות שפותחו ב-nef לפיתוח כלכלה מקומית וסיוע לאזורים מוחלשים באמצעות הפעלת יזמות עסקית, מעורבות אזרחית וראיה מערכתית. תיאור חלק מהכלים:

Plugging the Leaks: תוכנית שמטרתה להמחיש לתושבים כיצד פועלת הכלכלה המקומית ומאפשרת לקהילה להיות מעורבת ביצירת אסטרטגיה כלכלית מקומית. בלב התוכנית דימוי של דלי דולף המסביר כי לא משנה כמה כסף נכנס לאזור המוחלש, חשוב יותר באיזו מהירות הוא 'דולף' החוצה. בבריטניה ההשקעות של הרשויות בפרויקטי פיתוח ושיקום (regeneration) הן מדהימות, אך עדיין הרבה מהפרויקטים לא מצליחים לשפר את המצב. בסדנת 'הדלי הדולף' מדגימים לפעילים באזור את רעיון בעזרת דלי עם חורים שלא משנה כמה מים (או עדשים) שופכים אליו, הוא לעולם לא יתמלא. (דלי מלא מייצג רמת חיים גבוהה) שואלים את הקהל מה ה'חורים' בכלכלה שלהם (סופרמרקט גדול, קניית מותגים, קבלנים מחוץ לאזור, רשתות ארציות, במקרה אחד מצאו שהתושבים מוציאים על פיצות מיליון פאונד בשנה, ואין אף פיצרייה באזור...), ואז מפתחים רעיונות כיצד 'לסתום את הדליפות'. לעיתים מדובר בשינויים מינוריים (העירייה לוקחת מסיע מקומי להסעת התלמידים) ובמקרים אחרים מחפשים מיזמים עסקיים שיוכלו 'לסתום' את הדליפות.

LM3: (Local Multiplier 3) כלי המאפשר לבחון לגופים ממשלתיים וציבוריים, ארגונים ועסקים לבחון מה ההשפעה שלהם על הכלכלה המקומית. הכלי מאפשר לבחון לאן הולך הכסף במשך 3 'דורות' (1. עם כמה כסף התחלנו, 2. כמה הארגון מוציא על קבלני משנה מחוץ לאזור וכמה באזור, 3. כמה מוציאים אלו מהאזור בתוך האזור וכמה מחוץ לו). מסכמים את ההוצאות שהגיע לתוך האזור ומחשבים את המכפיל:

$$LM3 = (3 \text{ gen. sum}) / (\text{initial sum}) - 1$$

כך למשל, אם הסכום הראשוני הוא 100 והסיכום של 3 דורות הוא 240 אזי המכפיל הוא:

$$LM3 = 240/100 - 1 = 1.4$$

ז"א על כל שקל שהושקע 'נוצרה' כלכלה נוספת של עוד 1.4 שקלים באזור. החישוב הוא רק ל-3 דורות כי מאד קשה להמשיך ולבדוק מעבר לכך. הכלי מאפשר לארגון לבחון את מדיניות ההוצאה שלו. זה לא כלי מדויק, אך נותן מבט בוחן על מדיניות ההוצאה של הארגונים, כאשר דרך הניתוח של זרימת הכסף אפשר לעיתים בהחלטות מאד פשוטות להסיט כספים גדולים מאד לתוך האזור (למשל, בחירת קיטרינג מקומי ולא רשת ארצית).

Coaching: התהליך נעזר במאמן המתמחה בסיוע לעסקים קטנים בשיטת אימון 'ניטרלית'. בשיטה זו המאמן לא מביא ידע או 'אג'נדה' אלא רק מאפשר למאמן להתחבר לתשוקות שלו, כך המאמן מסייע להקים עסק שיתעל את כל האנרגיות והיצירתיות של המאמן וכך יש סיכוי גדול יותר שהעסק יעמוד על רגליו. המאמן פועל בשני מישורים – 1. המישור הקהילתי – יצירת רשתות של תמיכה מסוגים שונים, יצירת מפגשים קהילתיים, יצירת דיונים סביב השורה התחתונה המשולשת 2. האימון האישי של יזמים מקומיים ע"פ הדיווחים שלהם, ההצלחה של שיטה זו היא אדירה – נתונים מהזיכרון שלי: אם בעסקים קטנים בד"כ אחרי 3 שנים רק 40% שורדים, בפרויקטים שלהם (שנערכים באזורים הקשים ביותר, שכל שאר השיטות נכשלו בהם), 80% שורדים. אנו ננסה ליישם שיטה זו גם בפרויקט.

BizFiz: זהו כלי מאד מובנה, הדומה ל-local alchemy, רק בעל סדר מדויק, מבנים מוגדרים, ואף מוגן בסימן רשום.

1. Public Sector Procurement (רכש במגזר הציבורי) – יצירת עקרון של "spend your money differently – Public spending for public benefit" מיועד בעיקר לרשויות המקומיות ולגורמים ממסדיים שיתמכו ברכישות שלהם בכלכלה המקומית. בשלב שני, מכון לשינוי מדיניות על מנת להטמיע קנייה מקומית. עושים שימוש בכלים של מחקר פעולה. התהליך:

מכנסים בעלי תפקידים מרכזיים מהרשות כדי לחקור וללמוד תוכנית לשינוי ההוצאות של הרשות, תוך השקעה יותר בכלכלה המקומית. בונים מעין learning panel, בעלי ידע ותפקידים ומגופים שיכולים לקדם שינוי מדיניות בתוך המערכת (אקדמאים, אנשי NGOs, אנשים מהרשות ועוד). עורכים גם השתלמויות למועצה ויוצרים חיבורים בין אנשים שעוסקים ברכש ברשות המקומית לבין אנשים שהמומחיות שלהם זה קיימות.

העיקרון המנחה הוא Track the saving – כלומר להראות איך מודל השינוי יביא לחיסכון ברמה המקומית והלאומית. את המודל מטמיעים ברמה של מתן השירות. פעמים רבות מביאים דובר מרשות אחרת שיספר על הצלחות ברשות שלהם על מנת שיראו שזה אפשרי. בנו אתר אינטרנט של WIKI שבו רשויות יכולות לשים דוגמאות וחוזים שגם עפ"י החוק וגם מקדמים את ה triple bottom line – הדגמת הצלחות. חשוב להדגיש שהאחריות לפיתוח הכלכלי המקומי היא בידי הרשות המקומית – הם מחויבים ל triple bottom line ולעמידה במדדים שהממשלה קבעה. בכך, זו סביבת עבודה שונה מזו שיש בארץ, כיוון שלשלטון המקומי אינטרס ברור בקידום מדדים אלו, והם פונים ל NEF על מנת לקבל כלים ליישום תוכניות וסיוע בפיתוח מדדי הצלחה (performance measures). וכך, NEF יכולים לכוון את הכלים לתפוקות התוכניות שמיטיבות עם הקהילה, הכלכלה המקומית והסביבה.

Our Sustainable Neighbourhood

http://localalchemy.org/downloads/our_sustainable_neighbourhood.pdf

מטרת הכלי לאפשר לקהילות להעמיק את תפיסת הקיימות ולנתח את מצבן הסביבתי. הכלי עוקב אחר שטף המשאבים המשמשים את היישוב ומאפשר לנתח דרכים להקטין את קצב "חילוף החומרים" של היישוב על ידי הפחתה במקור, שימוש חוזר, מחזור ומציאת תחליפים מתחדשים למשאבים מתכלים.

הכלי מעודד יזמות מקומית למעבר לשימוש במשאבים מתחדשים ולהפחתת השימוש במשאבים מתכלים, ומאפשר לחבר בין יזמות כלכלית מקומית וטיפול הקיימות האזורית.

מדדים

ב-nef מתנהל פרויקט במימון ממשלתי לחישוב ISEW לאזורים השונים בבריטניה כדי לסייע בכיוון המדיניות. נפגשנו עם הצוות המודד מדד זה וקיבלנו הסברים מפורטים על המרכיבים השונים. מסתבר שהמדד מורכב מאד ובגלל שהוא מנסה לכמת איכות חיים הוא נוגע באזורים אפורים רבים. המדד מבוסס על תחשיב הצריכה הפרטית, ואליה מוסיפים או גורעים גורמים שונים, חיוביים או שליליים. בתחשיב הגורמים שמוסיפים או מחסרים יש חופש רב – הן בבחירת הגורמים שרוצים להוסיף או להחסיר, והן בתחשיב הערכים. למשל בחישוב עלויות זיהום המים בבריטניה לא התחשבו בעלות קניית מים מינרלים כי זו מגמה שולית, אבל מדד דומה בישראל יהיה חייב לחסר סכום זה היות והוא משמעותי. יש לכך חיסרון: אי אפשר ממש להשוות מדד זה בין מדינות שונות היות ובמדינות שונות ניתנה חשיבות שונה לתחומים שונים, מאידך יש בכך יתרון היות וניתן לחשב מדד כזה די בפשטות, ואחר כך להמשיך ולעדן את הערכים בהתחשבות בגורמים רבים יותר. לדוגמא, כשמחשבים את השפעת זיהום האויר, ניתן להשתמש בתחילה בערכים ממדדים אחרים בעולם (כמו שעשו אט"ד ומצאו ש-1100 אנשים מתים כל שנה תמותה עודפת בגוש דן בגלל מחלות הקשורות לזיהום אויר), ואח"כ לחפש מאמרים שבדקו את הנושא בישראל ולעדן את החישוב.

דמוקו

ב-nef פיתחו מספר כלים הבנויים כמשחק ודרכו נוצרים דיונים על נושאים חברתיים וסביבתיים. אחד הכלים הללו הוא משחק ה-democs. קיבלנו ערכה למשחק כזה העוסק בהתחממות הגלובלית. צריך לחשוב איך מתרגמים אותו ל"ישראלית".

קידום לימוד הדדי ושיתופי פעולה – סמינר להעמקת הדמוקרטיה וחיסול העוני

האירוע אורגן על ידי ה – nef יחד עם ארגון ²Novas Scarman וארגון ³Campaign-for-Learning והתקיים באולם כינוסים בסיטי של לונדון. השתתפו כמאה חמישים אנשים מארגונים שונים, הפעילים ברמה המקומית (לונדון) וברמה הארצית. האירוע התנהל באולם גדול כשכל המשתתפים יושבים סביב שולחנות עגולים ועליהם פרוסים גליונות ריקים. במהלך היום התחלקו המשתתפים לקבוצות למידה סביב נושאים כמו: שינוי, כלכלה מקומית, חינוך וכו'. בכל שולחן התנהל דיון והחלפת ידע בין הארגונים השונים, דרך כלים מגוונים, כמו למשל:

1. עבודת תיאטרון לפעולה והתבוננות (Action and Reflection) – תרגיל קצר של שימוש במרחב בקבוצה; הבעה פיזית של איך מרגישים ביחס למילה "שינוי". המחשה של יצירת תפיסה של גבולות קבוצה, רשת קהילתית.
2. DEMOCS – Conversation Games – מאפשר פיתוח של דיון ורעיונות בקבוצה, תוך שמסמן נושאים, מביא ידע ונתונים, ומסגר את הדיון סביב שאלות מפתח. היתרון בכלי שמאפשר "להוביל" בעדינות את הקבוצה לכיוונים מסוימים ביחס לנושא/מחלוקת, תוך שבו זמנית מאפשר חופש והבעת דעה אישית מצד כל אחד מהמשתתפים. הכלי תורגם לשפות רבות בנושאים שונים – ניתן למצוא את מגוון הכלים שנבנו במודל דומה באתר www.playdecide.org
3. Behavior Change – תרגיל קצר מתוך סדנא שמטרתה לאפשר לאנשים, קבוצות וקהילות ליצור שינויים התנהגותיים – ברמת הפרט וברמת הקהילה. במקרה זה הדוגמא בה השתמשנו היתה שינוי התנהגותי אישי. כלי טוב לעבודה על "what you can do" ביחס לשינוי חברתי וסביבתי.

דנאות (Bovey Tracey) Seed Swap

דנאות סופ"ש שבהן מקיימים פעילויות לילדים ואנשים יכולים להחליף זרעים לגידול ירקות – משמש בעיקר לבניית קהילה וקירוב לרעיונות הקיימות.

- Café to go – לסיכום ו/או לעורר דיון: מסדרים שולחנות עם דפי פליפצ'רט כמפות (כולל ואזות עם פרחים...), והמשתתפים עוברים בין השולחנות ומסכמים את הרעיונות שעולים על ה"מפות". אחד/ת המשתתפים משמש כ"מארח/ת" ונשאר בשולחן כדי להחזיק ולמקד את הדיון. יכול להיות רלוונטי לכל סדנא/השתלמות שעושים...
- פלקט של "wants and offers" בהשתלמות/כנסים (היה ב Learning for Action) – מניחים 2 בריסטולים עם 2 הכותרות הנ"ל ופתקים דביקים, וכ"א יכול לציין מה מציע (ידע, כלים, הצעות עבודה וכו') ומה מחפש (פרויקטים, רעיונות, הזדמנויות וכו'). יכול להיות רלוונטי לכל סדנא/השתלמות/כינוס שעושים...

² <http://www.novasscarman.org>

³ <http://www.campaign-for-learning.org.uk/cfl/index.asp>

